

והנה אם נחוש לכל השיטות נצטרך ברוב המקרים להחמיר מספק בין במלאכה בין בתפילות ועיין בשו"ת מלמד להועיל חלק א' סימן ק"י דיני התפילות בספק יו"ט שני, ואולם אין זה ברור שתפילות חול הן חומרא לעומת תפילות יום טוב או להפך ועיין בשו"ת אורח מישור שם. ולע"ד אין להחמיר אלא בספק מהי דעתו אבל כדאי דעתו ורק הספק הוא בשיטות ולדוגמה שדעתו לחזור לאחר י"ב חודש ורק הספק היא האם להורות כערוך השלחן או כשו"ת אגרות משה, בזה דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד ואין המנהג לנהוג כחומרי שתי השיטות מספק אלא אזלינן בתר מנהג המורה בין לקולא בין לחומרא. ומי שנמצא בארץ ישראל ונוהג יום טוב שני יכול להתפלל תפילות חג במנין של בני חו"ל אף על פי דהוי פרהסיא כיון דלא יצא מזה חורבא כמו שכתב בשו"ת הלכות קטנות, כי בני א"י לא יגררו אחריהם לנהוג יום טוב שני של גליות וגם הוא דבר מפורסם שרבים באים מחו"ל כל שנה ולא יטעו בזה, מה שאין כן בני א"י הנמצאים בחו"ל אין להם להתפלל תפילות חול במנין כי נפיק ממנו חורבא שהרואים יבואו להקל ביום טוב שני וגם אין זה מצוי כל כך ולכן יבואו לטעות או למחלוקת.

יהודה הרצל הנקין

לגבי המקום שהלך לשם שאפילו אחרי הרבה שנים לא יתחייב בחומרותיו, ואם נקרא אין דעתו לחזור אפילו לאחר זמן מועט הוי קולא גדולה לגבי המקום שיצא משם שכל שעזב אפילו לזמן ודעתו לחזור לא יתחייב בחומרותיו. ועיין בבית יוסף בסימן תצ"ו שהניח דברי הכלבו בצ"ע, ונראה שהוקשה לו היאך כל שדעתו לחזור אפילו לאחר שנים רבות ולדוגמה אחרי שיגדלו בניו יתחייב בחומרי המקום שיצא משם בנוסף לחומרי המקום שהלך לשם, וכל שכן יקשה לדעת התוספות שכל שדעתו לחזור לא יתחייב בחומרי המקום שהלך לשם כלל. ולכן על כרחך לתת שיעור לזה, ומסתבר שהשעור הוא י"ב חודש שכן מצינו שיעור זה להחשב כאנשי העיר לכמה ענינים במסכת בבא בתרא דף ח' עמוד א'.

לכן להלכה דעתי נוטה לדעת הערוך השלחן שהיא שיטה ממוצעת, ואף על פי שהרבה פוסקים אשכנזים החמירו במי שדעתו לחזור אפילו לאחר כמה שנים, כדאי הם שו"ת חכם צבי שהקיל בכל אדם ושו"ת הלכות קטנות והרבה פוסקים ספרדים שהקילו על כל פנים בבחור הבא ללמוד שלא להחמיר כל כך, אבל פשוט שהמורה כשאר שיטות אין מזיחיים אותו כי יש לכולם על מה לסמוך.

סימן ד

האכלת בשר לקטנים בתשעת הימים

בי"ה, מנחם אב תשנ"ו

משום עגמת נפש אפילו אם לא הגיעו לחינוך ומאי שנא מאכילת בשר, ודוחק לחלק בין אינו יודע להתאבל על ירושלים לבין לא הגיע לחינוך וכן בלבושי שרד כתב שהם שעור אחד לענין זה ואם כן היאך כתב החיי אדם דברים הפוכים בזה אחר זה. ונראה לפי מה שיש שני טעמים להחמיר בקטן הא' משום אכלות הקטן על ירושלים אם הגיע לחינוך והב' משום עגמת נפש, ובעגמת נפש גופא ישנם שני סוגים הא' עגמת נפש של העושה או בעל הענין עצמו כמו בקינוב ירק ביום הכפורים מן המנחה ולמעלה במסכת שבת דף קט"ו עמוד א' והובא באורח חיים סימן תרי"א סעיף ב' ועגמת נפש כזו שייכת רק במי שמבין טעמה מה שאין כן לצער קטן שאינו

האחרונים נחלקו האם מותר להאכיל בשר לתינוקות בתשעת הימים, במגן אברהם בסימן תקנ"א סעיף קטן ל"א התיר אם אין הקטן יודע להתאבל על ירושלים וכן כתב בחיי אדם כלל קל"ג הלכה ט"ז ואילו בדגול מרבכה שם ובאליהו רבה אות כ"ד ועוד אחרונים אסרו וכן במשנה ברורה שם סעיף קטן ע' ובערוך השלחן אות כ"ו, ובשער הציון תמה על החיי אדם שנקט שלא כרוב הפוסקים.

ולע"ד ישרו דברי החיי אדם, ותחילה קשה כי הוא עצמו בהלכה י"ז אסר לספר ולכבס לקטנים

לספר לקטן או לכבס בגדיו בשבוע שחל בו ט' באב אף על פי שלא הגיע לחינוך ואינו יודע להתאבל על ירושלים כי שיער ובגדים הם דברים גלויים כשהקטן יוצא לחוץ ושייכת בהם עגמת נפש לרואים, מה שאין כן למנוע ממנו מלאכול בשר ולשתות יין בביתו בצנעה מאן ידע ואפילו אם יראו אותו אוכל מאכלי חלב אינו סימן לאבלות ולכן אין לאסרו בבשר וביין.

ומה שקשה נהי שלרוב הפוסקים אין אבלות בקטנים וכל שכן בקטן שלא הגיע לחינוך עדיין כשמת לו מת למה מותר לכבס ולספר לו, ליאסר משום עגמת נפש לרואים בדומה לכיבוס ותספורת בתשעת הימים, כבר כתב המגן אברהם בסעיף קטן ל"ח שאבלות דרבים חמיר טפי וכן הוא בדרכי משה הארוך בשם המרדכי דחמיר בזה מאבלות דעלמא. ועדיין יש לדקדק הלא מקרעין לאבל קטן משום עגמת נפש לרואים ושם הויא רק אבלות בעלמא ואם כן ליאסר גם הכיבוס והתספורת משום עגמת נפש לרואים ועיין בשו"ת הרשב"א חלק א' סימן ק"ל, וניחא לפי מה שכתב בשו"ת משאת בנימין סימן ע"ט שלא שייך עגמת נפש אלא בפני המת והיא דשכיחי רבים כמו בשעת ההספד או בשעת צידוק הדין וההשכבה מה שאין כן בימי השבעה שלא בפני המת לא וממילא גם אין לאסור או כיבוס ותספורת ואינו דומה לשבוע שחל בו ט' באב שכל שלא עבר הצום דומה לעדיין מתו מוטל לפניו. אבל לט"ז בורה דעה סימן ש"מ סעיף ט"ז שקורעין לקטן משום עגמת נפש גם ביום שמועה קרובה שלא בפני המת לא אתי שפיר, למה לא ליאסר גם כיבוס ותספורת ועיין בשו"ת חקקי לב חלק יורה דעה סימן נ"ב. ויש לתרץ

בהו אבלות עכ"ל פי' אבלות על החורבן דאילו מאבילות של יחיד הקטן פטור גם לדעת מהר"ם ב"ב כמו שכתב בהלכות שמחות ובשו"ת מהר"ם ב"ב סימן תל"ז.

ואינה מחלוקת בדין אלא נשתנו המנהגים לענין קטנים ממקום למקום ומזמן לזמן כמו שמוכח מן השנויים בענין זה בין הבית יוסף והרמ"א לבין הלבוש וכן בין החיי אדם לבין הקצור שלחן ערוך עיי"ש. ושאלתי את הגמ"ז וזלה"ה לענין מנהגי האבילות בימי ספירת העומר והשיב שבמה שתלוי במנהג אם עת צרה ליעקב יש להחמיר ואם רווח לישראל להקל ומיהו אבלות על החורבן חמירא טפי.

מבין. והב' עגמת נפש של אחרים הרואים כמו במסכת מגילה דף כ"ח עמוד א' בבית כנסת שחרב אם עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש ופרש"י כדי שתהא עגמת נפש לרואיהן ושיזכרו את ימי בנינו וכו' עכ"ל וכן במסכת מועד קטן דף י"ד עמוד ב' מקרעין לקטן מפני עגמת נפש ופרש"י שיבכו הרואין ויתנו כבוד למת ולא מפני שהוא אבל עכ"ל ובמסכת שמחות פרק ח' תולין מפתחו ופנקסו של מת בארונו של מת מפני עגמת נפש עכ"ל פי' לע"ד תולים על הארון מבחוץ כדי שיהיו נראים, ובכל אלה עגמת הנפש היא של אחרים הרואים דבר הגלוי לעין וכזו היא העגמת נפש שלא לכבס בגדי קטנים שכתב בתרומת הדשן חלק התשובות סימן קנ"ב*. ולכן אין

* (הגיה) ז"ל מהר"ם ב"ב בהלכות שמחות סימן כ"ד, אפילו לקטנים אסור לגדולים לספר אותם או לכבס בגדיהם וכו' דגבי אבלות בט' באב אסור לגדולים לעשות לקטנים כל דבר שהגדולים אסורים, אם כן כמו כן אסורין הגדולים לספר לקטנים ולכבס כסותן בשבת שחל ט' באב להיות בתוכה וגבי אבלות מותר לגדולים לספר לקטנים שמת אביהן או לכבס בגדיהן עכ"ל. ובתרומת הדשן דן האם מותר לנשים לכבס בגדי נכריות בשבוע שחל בו ט"ב והביא מהלכות שמחות של מהר"ם ב"ב שאסור לכבס בגדי קטנים וחילק בין אלה לבין בגדי נכריות עיי"ש, ולכסוף אסור לכבס בגדי נכריות משום מראית עין וכתב דלא דמי לבגדי קטנים דלא אסרי להו משום מראית העין דהתם ניכר הוא לכל דבגדי קטנים הם עכ"ל ומשמע שלגמרי לא אסרי להו ושנהגו לכבס בגדי קטנים שלא כמהר"ם, ודוחק לפרש כוונתו שרק משום מראית עין מותר לכבס אבל מכל מקום אסרו מטעם אחר. ומכאן כתב בבית יוסף סימן תקנ"א שמתוך דברי ת"ה נראה דלא נהגו כן וגם אנו לא ראינו ולא שמענו מי שנהגו כן עכ"ל וכן כתב הרמ"א בסעיף י"ד ואפי' בגדי שאר קטנים נהגו להקל עכ"ל, ומבואר לע"ד שנתנו להקל לגמרי לכבס בגדי קטנים וכל קטנים במשמע שהרי בתרומת הדשן ובבית יוסף וברמ"א נקטו קטנים כסתם ואם כוונתם רק לקטנים מאד היה להם לבאר ושלא כחיי אדם שם הובא במשנה ברורה סעיף קטן ע"ב ועוד אחרונים שרק לבני ב' וג' שנים מותר. ובתרומת הדשן פרש כוונת מהר"ם ב"ב דדוקא בבגדי קטנים דשייך בהו נמי אבלות אי משום חינוך או משום עגמת נפש עכ"ל שאותם אסור לכבס מה שאין כן בגדי נכריות עיי"ש הרי שקאי בקטנים שהגיעו לחינוך, ואם כן מה שכתב אחר כך דלא דמי לבגדי קטנים דלא אסרי להו וכו' עכ"ל שמשמע שלא כמהר"ם ב"ב כמו שכתב הבית יוסף, קאי נמי בהגיעו לחינוך. ומה שכתב בתרומת הדשן דשייך

דשאני קריעה כיון שמן הסתם מקרעין לקטן כשעור טפח כדין לכן ניכר מן הקרע שהוא לשם אבלות ושייכת בו עגמת נפש לרואים, מה שאין כן שלא לספר ולכבס קטן אחד או אפילו כמה בנים קטנים אינו מוכח שהוא משום אבלות ואינו דומה לתשעת הימים שאז אין מספרים ומכבסים לכל הקטנים שבעיר ומוכח שהדבר הוא משום זכר לחורבן. ולפי זה מה שנקטה הגמרא לשון מקרעין ולא קורעין הוא משום שקטן ביותר אינו יכול לקרוע לעצמו כלל ולא משום שעושים בו סימן קריעה בעלמא, ושלא כב"ח ופרישה אות מ"ז וכן בט"ז לא הביא דבריהם אלה.

ולפי זה אתו דברי החיי אדם שפיר. ורק מה שבמגן אברהם סעיף קטן ל"א הביא ראייה מהגהות מנהגי מהר"י טירנא במנהגי חודש אב אות נ"ט, אמר מהר"ש בשם מהר"א ק שהניח בניו כשהם קטנים לאכול בשר אחר חצות בערב תשעה באב שחל בשבת עכ"ל ההגהות ודייק המגן אברהם שמשמע דס"ל שלגדולים אסור ולקטנים מותר לאכול בשר, באליהו רבה דחה שבהגהות מיירי בתשעה באב שחל בשבת ושבערב תשעה באב שהוא יום ששי הניח לקטנים לאכול בשר אחר חצות כיון שיש קצת קדושת שבת אחרי חצות ואם כן אדרבה משמע שבשאר ערב תשעה

באב אסור גם לקטנים. ומוכח כן בלקט יושר חלק א' עמוד 110, וז"ל שמע בשם מה"ר אהרן הק' הי"ד שהניח לאכול בניו הקטנים בשר לאחר חצות כשחל ט"ב בשבת ולא מיחה בידם ועוד אמר שנראה לו היתר לנשים לטעום הקדירה אחר חצות וכו' עכ"ל ואם מיירי בשבת עצמה טעימת נשים בקדירה מאי עבידתה אלא בודאי מיירי בערב שבת. וסיים בלקט יושר, אבל אמר בשם מה"ר אנשיל מרפוק שמיחה בידם עכ"ל ומשמע שקאי על קטנים שמה"ר אהרן לא מיחה בידם ומה"ר אנשיל מיחה בידם וכל שכן שהיה מוחה בנשים. ואולם גם אין להוכיח מההגהות שלא כמגן אברהם כי אינו מבואר באיזה גיל היו בני מהר"א"ק, ומלשון לא מיחה בידם קצת משמע שהגיעו לחינוך.

ולדינא הדברים האלה תלויים במנהג וכתב בערוך השולחן שאין המנהג אצלנו להאכיל בשר לקטנים, וכל שכן בדורנו שרבו סוגי המזון למה להאכילם בשר דוקא. ומכל מקום במקום הצורך כמו עני שנותר לו בשר משבת ורוצה להאכילו לילדיו הקטנים יש לסמוך על המתירים.

יהודה הרצל הנקין

סימן ה

טבילת נשים לתשובה בערב יום הכפורים

בי"ה, ט' מרחשון תשנ"ד

לשואלת אחת

כדי לקבל עליהן הארת קדושת היום עכ"ל וכן בשו"ת רב פעלים חלק ד' סימן ט"ז העיד שנשי ובתולות ביתו היו טובלות, ובספר מועדים וזמנים השלם למתכר תושב ירושלים חלק א' סימן נ"ה כתב שאינן צריכות לטבול ושכן המנהג בכמה מקומות עכ"ל כלומר שבכמה מקומות נשים אינן טובלות ומשמע שברוב שאר המקומות שפיר ישנן נשים הטובלות. ומכל מקום רק מקצת נוהגות כן ובקריית משה בערב יו"כ טבלו השנה רק ע"ב נשים כולל בתולות שטבלו עם אמותיהן ונשים שבאו משכונות אחרות ששם המקוואות לנשים היו סגורות, ולעומת מאות גברים תושבי השכונה שטבלו. וברמ"א באורח חיים סוף סימן תר"ז לא

חן חן לך על שאספת הרבה מקורות ושאלת שאלות מפורטות. לע"ד כיון שמפורש במהרי"ל שנשים וגם בתולות היו טובלות בערב יום הכפורים והובא באחרונים ורק יש באחרונים שדימו מילתא למילתא מדברי הריב"ש לאסור ודימוי זה אפשר לדחות כמו שאבאר א"י"ה לכן אין למחות באלה הרוצות לטבול. ובמטה אפרים כתב שיש לנשים ובתולות לטבול ובספר בן איש חי הלכות שנה הראשונה פרשת נצבים אות ג' כתב שיש להן לטבול גם בערב ראש השנה